

УДК 336.2

Економічна сутність податкового аудиту

Красота О.Г.

кандидат економічних наук, доцент,
Полтавська державна аграрна академія

В статті розглядаються сутність та необхідність застосування державного податкового аудиту. Визначено, що податковий аудит є не тільки самостійним напрямом державного контролю, але й важливою складовою управління податковою системою. Проведено теоретичний аналіз сучасного стану податкового аудиту великих платників податків в Україні. Описані завдання та мета податкового аудиту. Розкриті етапи його проведення.

Ключові слова: податки, податкова система, оптимізація оподаткування, податкові ризики, податкова перевірка.

Красота Е.Г. ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ НАЛОГОВОГО АУДИТА

В статье рассматриваются сущность и необходимость применения государственного налогового аудита. Определено, что налоговый аудит является не только самостоятельным направлением государственного контроля, но и важной составляющей управления налоговой системой. Проведен теоретический анализ современного состояния налогового аудита крупных налогоплательщиков в Украине. Описаны задачи и цели налогового аудита. Раскрыты этапы его проведения.

Ключевые слова: налоги, налоговая система, оптимизация налогообложения, налоговая проверка, налоговые риски.

Krasota O.G. ECONOMIC ESSENCE OF TAX AUDIT

The article examines the nature and the need for a state tax audit. It was determined that the tax audit is not only the separate area of the state control, but also an important part of tax administration. The article reveals theoretical analysis of the current state of the tax audit of large taxpayers in Ukraine. Problem and the purpose of the tax audit are described in this text. In the article are reveal the stages of its implementation.

Keywords: taxes, tax system, tax optimization, tax audit, tax risks.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Незалежність, добробут, фінансова безпека держави, фінансування пріоритетних програм залежать від ефективної системи оподаткування, важливим елементом якої є податковий аудит. Податковий аудит є одним з найбільш популярних нових напрямків аудиту в Україні. На всіх етапах діяльності організації тією чи іншою мірою зіштовхуються з проблемами податкового характеру й намагаються їх вирішити таким чином, щоб використати ресурси організації з максимальною віддачею для прискорення економічного зростання.

Податковий аудит не тільки виділений самостійним напрямом державного контролю, це ще й важлива складова управління податкової системи. Значимість податкового аудиту або його роль у перетворенні й урегулюванні економічних відносин зростає паралельно зі збільшенням кількості суб'єктів господарювання та розширенням нового класу власників. Наукове опрацювання проблем правового регулювання податкового аудиту зумовлене двома факторами: по-перше, держава зацікавлена у забезпеченні повного та вчасного

надходження грошових коштів до публічних грошових фондів; по-друге, платники податків зацікавлені у створенні такого механізму податкового аудиту, який би не створював ускладнень і не паралізував їх фінансово-господарську діяльність.

Беручи до уваги важливість реалізації даного аспекту в умовах присутності значного податкового тягаря і зовнішніх несприятливих факторів, організації прагнуть оптимізувати свої податкові платежі, що нерідко може бути кваліфіковано як ухилення від сплати податків.

Однією із форм реалізації державного податкового контролю є податковий аудит. Впровадження податкового аудиту в практичну діяльність податкових органів, розпочате 10 років тому, дотепер не призвело до якісних змін у контрольно-перевірочній роботі. Нова, інноваційна за своєю сутністю, форма реалізації стимулюючих функцій контролю лише декларативно змінила принципи побудови відносин платників податків із представниками державних органів у бік збільшення довіри та прозорості, компетентності та неупередженості, налагодження партнерства.

На практиці за своїми ознаками державний податковий аудит сьогодні більше відповідає ревізії, ніж аудиту, і однією з причин такої ситуації є недостатність наукового обґрунтування сутності, принципів та завдань податкового аудиту.

У контексті різноманіття податків і складності обчислення податкових баз податковий аудит є важливим інструментом, що забезпечує зниження податкових витрат. Більше того, проведення податкового аудиту дозволяє не тільки зробити висновок щодо правильності нарахування податкових зобов'язань, але й мінімізувати податкові ризики й потенційні санкції за порушення податкового законодавства, що нерідко справляють істотний вплив на загальний фінансовий стан організації.

Тому податковий аудит має величезне значення як для організацій, так і для різних категорій користувачів, відновлюючи довіру між укладачами й користувачами звітності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний стан розвитку економіки в Україні характеризується різноманітністю форм власності та організації суб'єктів господарювання, збільшенням кількості підприємств приватного сектору, зменшенням впливу на стан економіки великих державних підприємств, трансформацією взаємовідносин держави та нового класу власників, що з'явився після набуття Україною незалежності. Тому сьогодні актуалізується проблема наявності таких негативних тенденцій розвитку, як тінізація економічних відносин, поширення економічних правопорушень та низький рівень громадської довіри до влади та бізнесу через неефективність регуляторних заходів, які потребують постійного вдосконалення.

Дослідження питання стану вітчизняного аудиту та основних тенденцій його подальшого розвитку для ефективного функціонування економіки України є досить актуальним, тому йому присвячена велика кількість праць вітчизняних науковців. Значний внесок у дослідження зазначених питань зробили провідні вчені-економісти – М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, В.Г. Гетьман, В.П. Завгородній, Г.Г. Кірейцев, М.В. Крапивко, М.В. Кужельний, Б.Ф. Усач та інші. Також необхідно відзначити, що до теперішнього часу в Україні безпосередньо податковому аудиту присвячено небагато спеціальних наукових досліджень, хоча деякі аспекти, тем не менш, розглянуті у періодичних виданнях та монографіях.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є проведення теоре-

тичного аналізу сучасного стану податкового аудиту великих платників податків в Україні, а також дослідження та постановка проблеми наукового обґрунтування змісту та сутності державного податкового аудиту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податковий аудит – це незалежна перевірка податкового обліку. Такий аудит проводять, щоб розуміти, чи правильно нараховуються та сплачуються податки на підприємстві, а також як можна оптимізувати існуючу систему оподаткування. Його ефективно проводити перед податковою перевіркою. Це допоможе не панікувати при спілкуванні з представниками перевіряючих органів, уникнути штрафів та захистити свій бізнес [1].

Аналіз податкового обліку допомагає усунути його невідповідність вимогам законодавства, побачити ті помилки, які б могла виявити перевірка, і вчасно їх виправити. Проведення такого аудиту вимагає особливого професіоналізму та об'єктивності, а також відмінної обізнаності у сфері податкового законодавства. Часто податковий аудит замовляють перед податковою перевіркою. Податковий аудит як різновид ініціативного аудиту – один з найбільш актуальних і затребуваних видів аудиторських послуг. Податковий аудит оподаткування, в процесі проведення якого перевіряється правильність ведення податкового обліку, формування податкової бази по всіх податках і зборах, правильність складання і подання податкових декларацій, своєчасність перерахування податків і зборів, розглядаються інші аспекти оподаткування. Податковий аудит проводиться за рішенням засновників і/або керівництва організації та може охоплювати будь-який період діяльності організації [2].

Спрямованість аудиторської діяльності в Україні на сучасному етапі переважно на перевірку податків спричинила формування системи не фінансового, а податкового аудиту, що часом не виконує повною мірою властивих аудиту функцій. Такі умови не сприяють становленню системи незалежного аудиту та повномасштабному застосуванню Міжнародних стандартів аудиту. Професія аудитора, яка покликана забезпечувати прозорість та надійність економіки, ефективність регулювання економічних процесів, в наш час найчастіше націлена не на підвищення економічного достатку суспільства, а на вирішення фінансових питань окремих суб'єктів господарювання всупереч загальним інтересам. І розвиток податкового аудиту в Україні багато в

чому залежатиме не тільки від набутих темпів економічного життя, притоку інвестицій, розширення фондового ринку, але й від ідеологічної перебудови аудиторської діяльності та якісних змін у самому аудиторському середовищі [3].

Податковий аудит здійснюють в наступних випадках:

- перед проведенням податкових перевірок;
- при перевірці роботи бухгалтерської служби підприємства;
- при оцінці можливих податкових ризиків;
- при оптимізації оподаткування;
- виявленні допущених помилок в розрахунку податків і зборів;
- при постановці системи податкового обліку і т.п. [1].

Аудит оподаткування – це незалежна перевірка систем бухгалтерського та податкового обліку організації на предмет:

- відповідності систем бухгалтерського і податкового обліку вимогам чинного законодавства;
- правильності ведення податкових реєстрів;
- відповідності ведення податкового обліку з податковим законодавством;
- правильності формування бази оподаткування по кожному виду податків, обчислення і сплати податків і зборів за певний період часу;
- перевірки стану розрахунків з бюджетом та позабюджетними фондами;
- можливості зменшення оподаткованої бази згідно чинного законодавства і т.д.

Мета податкового аудиту – виявлення помилок систем бухгалтерського і податкового обліку і розробка заходів щодо їх усунення [2].

Зазвичай замовників послуг податкового аудиту цікавить оцінка податкових ризиків підприємства-замовника послуг і зведення їх до мінімуму. Замовники податкового аудиту отримують професійні рекомендації щодо виправлення встановлених помилок в податковому обліку і звітності, зменшення податкових ризиків.

Податковий аудит необхідний не тільки для діючого підприємства, він незамінний при створенні нового бізнесу, в момент здійснення планування та розрахунків майбутніх доходів і витрат, щоб не отримати непередбачених витрат. Уникнути негативних наслідків дозволить своєчасне проведення податкового аудиту планованого бізнесу. Податкове планування має стати невід'ємною частиною управління. Іноді замовники звертаються за

аудитом окремих податків, а не всього податкового обліку. Популярними податками є ПДВ і податок на прибуток. Якщо замовник не може дозволити собі повний податковий аудит, то аудит за основними податками може стати єдиним оптимальним виходом на шляху до зменшення майбутніх податкових ризиків [1].

Податковий аудит як процес складається з:

- попередньої експертизи системи оподаткування економічного суб'єкта;

- перевірки і підтвердження правильності обчислення та сплати підприємством податків і зборів до бюджету і позабюджетні фонди;
- оформлення та представлення результатів проведення податкового аудиту.

Податковий аудит включає в себе перевірку:

- правильності визначення податкової бази;
- правильності застосування податкових ставок;
- правомірності застосування наданих законодавством податкових пільг чи інших механізмів, що дозволяють знизити податкове навантаження;
- своєчасності та повноти перерахування податків і страхових внесків до бюджету і державних позабюджетних фондів;
- правильності складання декларацій (розрахунків) з податків (внесків), які платник податків відповідно до законодавства зобов'язаний сплачувати до бюджету (позабюджетних фондів);
- обґрунтованості застосування чи незастосування спеціальних податкових режимів, таких як єдиний сільськогосподарський податок, спрощена система оподаткування;
- виконання організацією функцій податкового агента;
- фактів постановки на облік у податкових органах та державних позабюджетних фондах та інше.

Виконання робіт з податкового аудиту складається з наступних етапів:

- 1) попередня оцінка існуючої системи оподаткування замовника;
- 2) загальний аналіз і розгляд елементів системи оподаткування замовника;
- 3) визначення основних факторів, що впливають на податкові платежі;
- 4) перевірка методики обчислення податкових платежів;
- 5) правова і податкова експертиза існуючої системи господарських взаємовідносин;
- 6) оцінка документообігу та вивчення функцій і повноважень служб, відповідальних за обчислення та сплату податків;

7) попередній розрахунок податкових показників замовника;

8) перевірка та підтвердження правильності обчислення і сплати податків та зборів до бюджету і позабюджетних фондів.

За результатами податкового аудиту буде наданий звіт, що містить:

– характеристику системи податкового обліку організації та факторів, що впливають на розмір податків;

– виявлені в ході аудиту невідповідності та порушення податкового законодавства;

– суми донарахувань податків;

– суми недоплати чи переплати податків;

– перелік податкових декларацій, які підлягають виправленню;

– інформацію про способи оптимального

виправлення виявлених порушень та зниженні податкових наслідків [4].

Висновки із цього дослідження. Податковий аудит сьогодні є жорсткою необхідністю. Він служить своєрідною генеральною репетицією до податкової перевірки, під час якої можна привести в порядок звітність, щоб не мати проблем у майбутньому. Аудиторська фірма за допомогою перевірки знижує ризики порушення податкового законодавства та ймовірність виникнення непорозумінь і конфліктів з фіскальними органами. Своєчасно проведений податковий аудит дозволяє уникнути втрат при податкових перевірках, тим самим окупити витрати на проведення аудиту, зберігаючи репутацію компанії як надійного партнера в бізнесі [1].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Асоціація платників податків. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.appu.bic.com.ua/index.php/podatkovyi-roz-iasnennia/2060-osoblyvosti-roboty-velykykh-platnykiv-podatkov-vyznachenipodatkovym-kodeksom>

2. Аудиторсько-консалтингова Корпорація «АВА». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.buhuslugi.com.ua/ua>

3. Онищенко В.А. Оцінка ефективності податкового контролю / В.А. Онищенко // Стандартизація. Сертифікація. Якість. – 2011. – №3. – С. 23–31.

4. Аудиторсько-консалтингова Корпорація «Глобал Консалтинг». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gc.ua/uk/audit/podatkovij-audit/>

5. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 грудня 2010 р. – Верховна Рада України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.